

**Рус телендә гомуми урта белем бирү оешмаларының татар
төркемнәрендә белем алучы
10 нчы сыйныф укучыларына татар әдәбиятыннан муниципаль тур
өчен олимпиада сораулары**

Хөрмәтле олимпиадада катнашучы! Сезгә олимпиаданың жиде биремен эшләргә кирәк булачак. Биремнәрне үтәү вакыты – 180 минут. Биремнәр шушы бланкларда эшләнә.

Максималь балл – **45**. Уңышлар!

1. Кайсы ижат методы турында сүз баруын языгыз. (2 балл)

- ул жәмгыятьне үзгәртеп коруның төп чарасы итеп кешеләрнең аңын үстерү, аларны гыйлемле, һөнәрле һәм югары эхлаклы итүне күрә;
- геройларны уңай һәм тискәрегә кискен аерып бирә;
- геройлар гамәлләренең, язмашларының гаилә тәрбиясенә һәм ижтимагый мохиткә бәйлә булуын билгели.

Жавап: мәгърифәтчелек реализмы

2. Татар әдәбиятының чишмә башы булып саналган әсәрләр авторлары рәтен күрсәтегез (1 балл):

- а) Әхмәд Йүгнәки, Мәүлә Колый, Әхмәд Ясәви.
- ә) Әхмәд Йүгнәки, Әхмәд Ясәви, Сөләйман Бакырганный.
- б) Әхмәд Йүгнәки, Йосыф Баласагунлы, Кол Шәриф.

Жавап:

- ә) Әхмәд Йүгнәки, Әхмәд Ясәви, Сөләйман Бакырганный.

3. Сорауларга жавап бирегез.

1) Портреттагы әдипнең исемен языгыз. (1 балл)

Жавап: Сәгыйть Рәмиев

2) Ул кайда туган? Дөрес жавапны билгеләгез. (1 балл)

- а) Казан губернасының Чистай өязендәге Яуширма авылы
- ә) Башкортстанның Жилем-Каран авылы
- б) Оренбург губернасы Акман (Ибрай) авылы
- в) Казан шәһәренең Яңа Бистәсе

Жавап: б) Оренбург губернасы Акман (Ибрай) авылы

3. Әлеге әдип турында дөреслеккә туры килмәгән фактны билгеләгез. (1 балл)

а) Бу әдипнең ижатын ике чорга бүлөп өйрәнү кабул ителгән: Жәек чоры һәм Казан чоры.

- ә) Ул “Таң вакыты” шигыренең авторы.
- б) Аны шагыйрь Дәрдемәнд белән туганлык җепләре бәйли.
- в) Ул татар әдәбиятына бунтарь рухлы романтик герой алып килә.

Жавап: а) Бу әдипнең ижатын ике чорга бүлөп өйрәнү кабул ителгән: Жәек чоры һәм Казан чоры.

4. Хисам Кятиб кайсы чор әдәбияты вәкиле булуын билгеләгез. (1 балл)

- а) Борынгы чор татар әдәбияты.
- ә) Алтын Урда чоры әдәбияты.
- б) Казан ханлыгы чоры әдәбияты.
- в) Торгынлык чоры әдәбияты (XVI гасырның II яртысы – XVIII гасыр).

Жавап: ә) Алтын Урда чоры әдәбияты.

5. Бирелгән сүzlәр рәте ярдәмендә әсәрләрнең исемен, авторын һәм жанрын билгеләгез. (9 балл)

- а) Пәке, йола, шәҗәрә, миләш агачы, Гөлйөзем әби, талак, ике каен.

Жавап: Г. Исхакый “Сөннәтче бабай”, повесть

ә) а) Мәгарә, кимия, симия, ихфа, Мисыр, хәлвә, патша кызы, казый.

Жавап: К. Насыйри “Әбүғалисина”, повесть

б) Хат, Жил, Ай, наборщик, комсомолка, ана, бала, ирекле сөю.

Жавап: Һ. Такташ “Мәхәббәт тәүбәсе”, поэма

6. Повестьтан өзекне укыгыз.

...Шулай итеп, көннәрдән бер көнне мин төяндем дә пароходка төшөп киттем. Киң Идел мине үзенәң ягымлы кочагына алгач, үземне бөтенләй исерек кеше шикелле хис иттем. Шәһәрдә торганда, рухымны басып торган авырлык кинәт әллә кая очкан, югалган иде. Минем бу вакыттагы халәти рухиямне бары яңа авырудан тереләп, беренче мәртәбә дөньяга чыккан кешенекә белән генә чагыштырырга мөмкин. Беләсезме, андый вакытта кешегә бөтен дөнья яңа булып күренә. Гүяки ул яңа гына туган яисә үлөп яңадан терелгән. Әлек игътибар да итмәгән юк кына нәрсәләр дә аңар әллә ничек сөйкемле булып күренәләр; иң гади ағачны, койма буенда үскән яшел чирәмне, жирдә яткан ташны, кояш астында үзенәң пәрәвезен корып ята торган үрмәкүчне күрү дә аны балалар шикелле сөендерә. Мин бу тойгыны ни дип атарга да белмим инде. Минемчә, аны «тереклек шатлыгы» дип атарга яисә кинәт әллә нинди илһам буенча тормышның мәгънәсен аңлау дияргә мөмкин.

Ни булса да, мин шат идем, мин бәхетле идем. Идел үзенәң тулган, яңа гына яшәреп килә торган ярларында тын гына, мәһабәт кенә ага, мин бер дә уйсыз-нисез генә пароходның борынында утырам, бер ялтыраган киң Идел өстенә, бер зәңгәр һавага күземне салам. Язгы су исә килеп торган Идел жиле минем битәмә бәрелә, жиңнәремнән кереп, беләкләремне кытыклай. Мин утырам да жүләр кеше шикелле үз-үземә уйлайм: «Кара син аны, нинди матурлыklar бар икән дөньяда!» — дим.

Өзек буенча сорауларга җавап бирегез.

а) Әсәрнең исеме (1 балл)

Жавап: Идел

ә) Әсәрнең авторы (1 балл)

Жавап: Гали Рәхим

б) Өзектә әдәби геройның кая баруы тасвирлана? (1 балл)

Жавап: Геройның шәһәрдән табигатьтә яшәү өчен пароходка утырып баруы тасвирлана.

Герой моңа бәйлә нинди хисләр кичерә? (2 балл)

Жавап: жиңеллек, куану, сөенү, соклану, канәгатьләнү.

в) Өзектән

- **метафорага мисаллар табып языгыз (2 балл)**

Жавап: тереклек шатлыгы; пароходның борыны.

- **чагыштыруга мисал китерегез (4 балл)**

Жавап: исерек кеше шикелле; яңа авырудан терелеп, беренче мәртәбә дөньяга чыккан кешенеке белән генә чагыштыру; балалар шикелле сөендерә; жүләр кеше шикелле.

- **эпитетка мисаллар табып языгыз. (3 балл)**

Жавап: ягымлы кочак, сөйкемле нәрсәләр, мәһабәт ага.

7. Үзегез яратып укыган әдәби әсәрне исемен күрсәтмичә, ләкин аны танырлык итеп характерлап языгыз. Ахырдан әсәрнең исемен, авторын күрсәтегез. Күләме 10-12 жөмлә. (15 балл)